

KAKO GRAĐANI MOGU DA PROBUDE POLICIJU I PRAVOSUĐE NA IZBORNI DAN?

Dušan Stanković

KLJUČNE TAČKE

Da bi se sprečile izborne neregularnosti i nasilje, potrebno je da građani zahtevaju od službenika iz institucija da rade svoj posao. Građani treba da:

- ◆ Ostvare neposredne kontakte sa tužilaštvima i policijom na lokalnu pre izbornog dana;
- ◆ Zahtevaju preventivno patroliranje u okolini biračkih i drugih rizičnih mesta, kao i kontakt tačke i kanale komunikacije;
- ◆ Koriste ove izvore i stanične telefone za prijavljivanje incidenata pre nego 192;
- ◆ Traže da javnost zna ko su dežurni javni tužioci i rukovodioci u policiji na izborni dan.

Ovakvim načinom komunikacije i transparentnošću se povećava verovatnoća da policija i tužilaštvo odgovorno postupaju uoči izbora.

UVOD

Kako se bliže izbori, tako se sve više nameće pitanje dešavanja na izborni dan. Da li će ponovo biti kupovine glasova, „bugarskih vozova“, duplih biračkih spiskova? Da li će biti napada na posmatrače i sukoba između onih koji žele regularne izbore i onih koji ne biraju sredstva za pobjedu? Koliko ćemo biti sigurni u same rezultate izbora?

Odgovori na ova pitanja će u mnogome zavisiti od toga kako se budu ponašali organi koji imaju veze sa izbornim procesom i održavanjem reda oko njega. Iako institucije pravosuđa i policije već dugi niz godina služe kao instrumenti održanja režima na vlasti,¹ građani ne treba da se odreknu njihovih usluga unapred. S obzirom na to da su studenti i građani nastojali da odbrane izbornu volju na lokalnim izborima 2025.² i 2026.³ godine, ne očekuje se da će olako dozvoliti krađu na parlamentarnim izborima. Ne očekuje se ni da će upotrebiti nasilje radi osvajanja vlasti, ako do takve krađe dođe. Zbog toga je potrebno smanjiti rizike od neregularnosti i sukoba, i izvršiti pritisak na institucije da obavljaju svoj posao.

NA BIRAČKIM MESTIMA

Birački odbori su organi za sprovođenje izbora koji obezbeđuju pravilnost i tajnost glasanja, i staraju se o održavanju reda na biračkom mestu.⁴ Svako od članova biračkih odbora bi trebalo da prati regularnost izbornog procesa, a da po uočavanju nepravilnosti spreči dalje kršenje propisa i o tome obavesti izbornu komisiju. Ovo podrazumeva da, na primer, ukoliko neko krši pravo tajnosti glasanja tako što nadgleda šta zaokružuje osoba koja glasa, član biračkog odbora tu osobu upozori i pokuša da je u tome spreči. Ukoliko se sa takvom radnjom nastavi, član biračkog odbora bi, ukoliko ne dobije pomoć od strane drugih članova, trebalo da pozove policiju. Prijava bi na različite načine mogla da bude opstruisana. Na primer, izgovorima poput „nemamo slobodnu patrolu“ ili „to nije u našoj nadležnosti“. Ipak, na njihovom dolasku treba insistirati jer se time smanjuje verovatnoća da se neregularnosti ponove. Od poziva do dolaska patrole može proći 10, 30 ili 60 minuta, tokom čega bi osoba koja je kršila tajnost glasanja mogla da se udalji. Ovakva situacija je moguća i sa kupovinom glasova ili „bugarskim vozom“, koje bi, npr. posmatrači uočili u blizini biračkih mesta. **Članovi odbora, posmatrači, i svi građani bi u takvim situacijama imali pravo da spreče vršenje protivpravnih radnji.** Na primer, **građanskim hapšenjem⁵ tj. zadržavanjem lica do dolaska policije** i obezbeđivanjem dokaza, npr. otimanjem glasačkih listića pronađenih van biračkog mesta. Ipak, takve situacije su retke i neminovno dovode do većih sukoba koje valja izbeći u atmosferi koju karakterišu nasilje i tenzije u društvu.

OKO BIRAČKIH MESTA

Šta ako bi ispred ili u okolini biračkih mesta bilo policajaca koji bi preventivno patrolirali radi sprečavanja izbornih neregularnosti i održavanja javnog reda i mira? Na osnovu nasilja u prethodnim izbornim ciklusima⁶ i izveštaja o izbornim neregularnostima posmatračkih misija⁷, pa i preporuka ODIHR-a⁸ i OEBS-a⁹, policija bi i sama trebalo da se fokusira na sprečavanje tj. prevenciju takvih slučajeva. Ipak, s obzirom na zarobljenost policije u Srbiji, ali i njenu inherentnu reaktivnost umesto proaktivnosti, tako nešto se ne može očekivati. Sa druge strane, **preventivno postupanje policije mogu zahtevati sami građani ili učesnici u izbornom procesu** poput predstavnika sa izbornih lista, članova biračkih odbora ili posmatračkih misija. Na parlamentarnim izborima 2023. godine je bilo 8.273 biračkih mesta,¹⁰ što je znatno manje od broja ovlašćenih službenih lica u policiji (31.290 prema izveštaju iz 2025. godine¹¹). U mesecima nakon masovnog ubistva u OŠ „Vladislav Ribnikar“, više hiljada policajaca je svakodnevno bilo raspoređeno po školama.¹² Prema tome, na dan izbora patrole u sastavu od makar jednog službenika mogle bi da pokriju većinu mesta u okolini birališta.

DIREKTAN KONTAKT SA POLICAJCIMA

Iako se preventivno postupanje policije ne može očekivati jer to ne ide na ruku njenom rukovodstvu i vlasti, isto mogu zahtevati zabrinuti građani, predstavnici izbornih lista, članovi biračkih odbora ili posmatrači. Takvi zahtevi bi uglavnom bili ignorisani kada bi se uputili na jednu ili nekoliko adresa, poput otvorenih pisama, poziva ili mejlova MUP-u, Direktoratu policije, ili područnim upravama. **Alternativni načini uključuju direktan kontakt sa policijskim službenicima koji rade „na terenu“.** Taj kontakt je moguće ostvariti kroz lična poznanstva, a najbolje odlaskom u policijske stanice koje su nadležne za postupanje na teritoriji gde se nalaze biračka mesta. Tako bi se ostvario direktan kontakt sa rukovodiocima poput komandira i njihovih pomoćnika, ili izvršiocima poput pozornika, sektorskih policajaca ili policajaca u zajednici. Svi oni mogu biti angažovani na izborni dan, kroz redovne aktivnosti ili u okviru interventnih jedinica. Od rukovodilaca se može zatražiti preventivno raspoređivanje ili povremeno patroliranje ispred biračkih i drugih rizičnih mesta, kao i kontakti radi unapređenja komunikacija na izborni dan. Takvi zahtevi će verovatno biti saslušani, ali ne nužno ispoštovani jer za to postoje brojni razlozi – političke, kadrovske ili lične prirode. Policija bi o tome mogla da sačini beleške i zatraži izjave, što ne bi trebalo da ima posledice po one koji bi ih dali. U suštini, građani ovim posetama ništa ne gube, a postoji mogućnost da se kroz direktan kontakt poveća osećaj odgovornosti i mogućnosti da se utiče na bezbednost i demokratski proces kod policajaca koji će postupati i imati moć odlučivanja uoči izbora.

UMESTO 192, ZVATI DIREKTNO POLICIJSKU STANICU

Način prijave incidenata je takođe važan. Kada se policija poziva na 192, to najčešće vodi do dežurne službe nadležne za teritoriju grada ili uprave sa koje dolazi poziv. Dežurnim službama rukovode šefovi smena, koji su pozicionirani na višim mestima u hijerarhiji, a samim time i podložniji uticaju režima. Postoji mogućnost da će vrh policije naročito voditi računa o tome ko će biti šefovi smena u upravama tokom izbornog dana, jer se sa tih pozicija prijave mogu opstruisati na različite načine: izbegavanjem slanja patrola, usporavanjem postupka, pa i prikrivanjem dokaza. **Zbog toga bi bilo bolje pozivati direktno stanice ili ispostave, čije se baze obično ne nalaze u sedištim policijskih uprava te su i pod manjom kontrolom vlasti.** Tada bi se kontaktiralo sa policajcima koji su poznatiji i „bliži“ građanima, sa onima sa kojima bi se prethodno ostvarili kontakti prilikom poseta. U najboljem slučaju bi se kontakt tačke i kanali uspostavili prilikom poseta, ali fiksne brojeve telefona stanica je moguće naći i na sajtu MUP-a.

OSTVARITI KONTAKTE I SA TUŽILAŠTVIMA

Kontakti, komunikacija i preventiva bi mogli da budu zatraženi i od javnih tužilaštava. Povodom krivičnih dela u vezi sa izbornim pravima, javnim redom i mirom i lakšim krivičnim delima, nadležna su osnovna tužilaštva, dok su za teža dela, npr. organizovane korupcije ili teških povreda, nadležna viša tužilaštva. Sva tužilaštva imaju svoje internet stranice, a njihovi kontakti se nalaze i na sajtu Vrhovnog javnog tužilaštva. U posetama ili kontaktima bi **naročito bilo važno saznati koji će tužioci biti dežurni tokom izbornog dana. Javnost ima pravo da zna njihova imena i da ih drži odgovornima za svoj rad.** Isto bi važilo i za rukovodioce u policiji, poput komandira stanica ili vođa i šefova smena.

ZAKLJUČAK: POVEĆANJE ODGOVORNOSTI I OSTVARIVANJE SARADNJE RADI REGULARNIH IZBORA

Cilj unapređene saradnje, komunikacije i javnosti rada institucija su bezbednost i regularnost izbora. Kada bi institucije radile svoj posao, do toga bi došlo po prirodi stvari. S obzirom da su institucije zarobljene, građani se sami moraju izboriti za demokratiju i pravdu. Predloženim merama se nastoji da se poveća osećaj lične i kolektivne odgovornosti kod onih koji imaju ovlašćenja i resurse da se ovi ciljevi ostvare. Osećaj odgovornosti bi se stvorio i zbog formalne odgovornosti službenika za njihov rad, i zbog osećaja pripadnosti zajednici. U prvim mesecima studentskih blokada, gotovo da nije bilo okršaja sa policijom, a među pripadnicima policije¹³ i pravosuđa¹⁴ je bilo onih koji su iskazivali nezadovoljstvo načinom reakcije države. Iako su na najmoćnijim pozicijama u institucijama ljudi koji su od poverenja režimu, na terenu je (većina) onih koji to nisu, i sa njima je moguće raditi na tome da do društvenih promena dođe na demokratski i zakonit način. Sa njima je moguće sprečiti izborne neregularnosti poput kupovine glasova ili povreda tajnosti glasanja, kao i nasilne incidente poput napada na posmatračke, novinare i građane koji žele da spreče krađu izbora. Zarad ostvarenja ovih ciljeva, potrebno je započeti neposrednu komunikaciju i raditi na kreiranju odnosa međusobnog poverenja i odgovornosti.

IZVORI I BELEŠKE

- 1 Predrag Petrović and Jelena Pejić Nikić, eds, "Sektor bezbednosti u zarobljenoj državi: čin drugi" (Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP), 2021), <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2021/12/Sektor-bezbednosti-u-zarobljenoj-drzavi-cin-drugi.pdf>.
- 2 Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), "Lokalni izbori u Kosjeriću i Zaječaru: završni izveštaj" (CRTA, 2025), <https://crt.rs/završni-izvestaj-lokalni-izbori-u-kosjericu-i-zajecaru/>.
- 3 CRTA, "Izveštaj o dugoročnom posmatranju lokalnih izbora" (CRTA, 2026), <https://crt.rs/izvestaj-o-dugorocnom-posmatranju-lokalnih-izbora-2026-godine/>.
- 4 Republička izborna komisija, "Birački odbori," 2020, pristupljeno 23. septembra 2026, <https://www.rik.parlament.gov.rs/tekst/sr/3251/biracki-odbori.php>.
- 5 Otvorena vrata pravosuđa, n.d., "Ko može da vas uhapsi?" pristupljeno 23. septembra 2026, <https://www.otvorenavratapravosudja.rs/pitanja-i-odgovori/sta-ako-sam-lisena-slobode/ko-moze-da-vas-uhapsi>.
- 6 Jovana Krstić, "Nasilje postaje glavni alat': Dan nakon lokalnih izbora u Srbiji," *Radio Slobodna Evropa*, 30. mart 2026, <https://www.slobodnaevropa.org/a/lokalni-izbori-srbija-nasilje-nepravilnosti/33720658.html>.
- 7 European Western Balkans, "Council of Europe observers report violence and irregularities during local elections in Serbia," 31. mart 2026, <https://europeanwesternbalkans.com/2026/03/31/council-of-europe-observers-report-violence-and-irregularities-during-local-elections-in-serbia/>.
- 8 Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), "Republic of Serbia, Anticipated early elections 2026: ODIHR needs assessment mission report 6-10 July 2026" (OSCE/ODIHR, Warsaw, 2026), https://odihr.osce.org/sites/default/files/documents/official_documents/2026/07/SRB%202026%20forthcoming%20elections%20NAM%20report_30.07.2026.pdf.
- 9 Organisation for Security and Co-operation in Europe, "Guidelines for Public Security Providers in Elections" (OSCE/ODIHR, Warsaw, 2017), <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/0/5/339581.pdf>.
- 10 Republička izborna komisija, "Rezultati izbora," 9. januar 2024, <https://www.rik.parlament.gov.rs/542645/rezultati/>.
- 11 Ministarstvo unutrašnjih poslova, "Izveštaj o radu," Beograd, 22. april 2026, <https://informatior.poverenik.rs/informatior?org=v2yHFESmGTAMAFXF5>.
- 12 Tamara Radovanović, "Dačić: Policajci ostaju u školama u Srbiji do kraja školske godine," *Južne Vesti*, 13. septembar 2024, <https://www.juznevesti.com/drustvo/dacic-policajci-ostaju-u-skolama-u-srbiji-do-kraja-skolske-godine/>.
- 13 Danas Online, "Apel policajcima potpisalo više od 80 bivših i aktivnih pripadnika MUP-a," *Danas*, 5. jul 2025, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/apel-policajcima-bivsi-i-aktivni-pripadnici-mup/>.
- 14 Savo Đurđić, "Nezadovoljno pravosuđe i odloženi protest," *Peščanik*, 17. septembar 2026, <https://pescanik.net/nezadovoljno-pravosudje-i-odloženi-protest/>.

KAKO GRAĐANI MOGU DA PROBUDE POLICIJU I PRAVOSUĐE NA IZBORNI DAN?

Dušan Stanković

doi:

ISBN-978-86-6237-287-1

Septembar 2026.